

Розділ 4

УДК 373.056.26

Олег ШЕРЕМЕТ, Олена ЄФРЕМОВА

Oleg SHEREMET, Olena YEFREMOVA

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ

LEGAL PRINCIPLES OF ORGANIZING THE ACTIVITIES OF INCLUSIVE RESOURCE CENTERS OF UKRAINE

Постановка проблеми. Правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів та розвиток законодавчої ініціативи з організації інклюзивного навчання держава створює для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами та забезпечує усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти в інклюзивно-ресурсних центрах. Метою створення інклюзивно-ресурсних центрів в Україні було визначення у дітей особливих освітніх потреб та надання закладам освіти, батькам методичних рекомендацій для реалізації права на освіту.

Методологія дослідження. Методологія дослідження ґрунтувалася на розумінні правових засад організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів України.

Мета статті – проаналізувати правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів України.

Висновки. 1. Інклюзивно-ресурсний центр – це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти. 2. Комплексна оцінка розвитку дитини проводиться фахівцями інклюзивно-ресурсного центру індивідуально за такими напрямками: оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка освітньої діяльності дитини. 3. Інклюзивно-ресурсний центр є юридичною особою. 4. Законодавство визначає основні завдання інклюзивно-ресурсного центру: проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини; надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти; участь педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру в командах психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти; ведення реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсному центрі та інші. 5. Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. 6. Оплата праці фахівців інклюзивно-ресурсних центрів здійснюється на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери.

Ключові слова: інклюзивно-ресурсний центр, правові засади організації діяльності, діти з особливими освітніми потребами, здобувачі освіти.

Formulation of the problem. The state creates the legal basis for the organization of activities of inclusive resource centers and the development of a legislative initiative on the organization of inclusive education for the acquisition of education by persons with special educational needs and ensures the elimination of factors that prevent the realization of the rights and satisfaction of the needs of such persons in the field of education in inclusive resource centers. The purpose of creating inclusive resource centers in Ukraine was to identify children's special educational needs and provide educational institutions and parents with methodological recommendations for realizing the right to education.

Research methodology. The research methodology was based on an understanding of the legal principles of the organization of inclusive resource centers of Ukraine.

The purpose of the article is to analyze the legal principles of organizing the activities of inclusive resource centers of Ukraine.

Conclusions. 1. The inclusive resource center is an institution created to realize the right of children with special educational needs aged 2 to 18 years to receive preschool and general secondary education. 2. A comprehensive assessment of the child's development is carried out by the specialists of the inclusive resource center individually in the following areas: assessment of the child's physical development; evaluation of the child's speech development; assessment of the child's cognitive sphere; evaluation of the child's emotional and volitional sphere; evaluation of the child's educational activity. 3. The inclusive resource center is a legal entity. 4. The legislation defines the main tasks of the inclusive resource center: carrying out a comprehensive assessment to determine the child's special educational needs; provision of psychological-pedagogical and correctional-developmental services to children with special educational needs who study in preschool, general secondary, professional (vocational-technical) education and other educational institutions; participation of pedagogical workers of the inclusive resource center in teams of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in general secondary and preschool education institutions; maintaining a register of children who have passed a comprehensive assessment and are registered in an inclusive resource center and others. 5. The main administrator of the subvention is the Ministry of Education and Science of Ukraine. The managers of the subvention under local budgets are the structural units for education and science of local executive bodies and local self-government bodies. 6. The remuneration of specialists of inclusive resource centers is carried out on the basis of the Unified tariff grid of grades and coefficients for the remuneration of employees of institutions, establishments and organizations of certain branches of the budget sphere.

Key words: inclusive resource center, legal basis of activity organization, children with special educational needs, education seekers.

Постановка проблеми. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів й також забезпечує усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів дозволяє створити умови для забезпечення рівних прав та можливостей осіб з особливими освітніми потребами. Нині важливо, щоб особи з особливими освітніми потребами мали можливість активної залученості до отримання освіти та рівність можливостей в цьому процесі.

Правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів забезпечуються положеннями вітчизняного законодавства про освіту. Як визначено у Законі України «Про дошкільну освіту» (2001), стаття 3: «Держава забезпечує доступну і безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням

особливостей їх інтелектуального, соціального і фізичного розвитку у тій формі, яка для них є найбільш зручною та ефективною; піклується про збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей». Стаття 9: «Діти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності» (Про дошкільну освіту: Закон України, 2001: ст. 3, 9). Закон України «Про освіту» (2017) у статті 1 обґрунтовує: «Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей». «Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту». Стаття 3: «Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти» (Про освіту: Закон України, 2017: ст. 1, 3).

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020) у статті 9 констатує: «Дотримання вимог законодавства щодо доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами. Діти з особливими освітніми потребами, які проживають на території обслуговування комунального закладу освіти, мають право на першочергове зарахування до нього у порядку, визначеному законодавством, для здобуття початкової та базової середньої освіти» (Про повну загальну середню освіту: Закон України, 2020: ст. 9).

Натепер недостатньо вивченими вважаємо правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів та розвиток законодавчої ініціативи з надання субвенцій різним закладам освіти для організації інклюзивного навчання.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам різним аспектам впровадження, розвитку та правових основ інклюзивного навчання присвячені наукові розвідки І. Бужиної, С. Грищенко, О. Грищенко, О. Єфремової, І. Новик. Правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в Україні конкретизовано в законах та інших нормативно-правових актах вітчизняного законодавства.

На сьогодні вважаємо недостатньо розробленими вітчизняним законодавством проблеми правових засад політики впровадження субвенцій в діяльність інклюзивно-ресурсних центрів.

Методологія дослідження. Методологія дослідження ґрунтувалася на розумінні правових засад організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів України.

Методами дослідження були:

- теоретичні: вивчення правової, загальної педагогічної та спеціальної науково-методичної літератури; аналіз, систематизація, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему, виявлення проблемних питань у системі правозабезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;

- емпіричні: бесіди, опитування з правової та загальнонаукової тематики з організації діяльності вітчизняних інклюзивно-ресурсних центрів.

Мета статті (розділу) - проаналізувати правові засади організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів України.

Виклад основного матеріалу. В Законі України «Про місцеві державні адміністрації (1999) виокремлено повноваження місцевих державних адміністрацій, що важливо пам'ятати для організації інклюзивно-ресурсних центрів. «Стаття 13. Питання, що вирішуються місцевими державними адміністраціями. До відання місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення питань»: «б) науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та дітей, утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Про місцеві державні адміністрації: Закон України, 1999).

Місцеві державні адміністрації (згідно Статті 22. Повноваження в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді) (Про місцеві державні адміністрації: Закон України, 1999): «1) реалізовує державну політику в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді, утвердження української національної та громадянської ідентичності». Що безпосередньо пов'язане з організацією та діяльністю інклюзивно-ресурсних центрів.

Метою створення інклюзивно-ресурсних центрів в Україні було визначення у дітей особливих освітніх потреб та надання закладам освіти, батькам методичних рекомендацій, які б могли

допомогти здобувачам освіти реалізувати своє право на освіту в повному обсязі. До початку воєнних дій в Україні налічувалося 667 інклюзивно-ресурсних центрів, у яких працювало більше 4500 висококваліфікованих спеціалістів – фахівців. І сьогодні в жорстких умовах російської агресії більша частина з них продовжують надавати кваліфіковану допомогу дітям з особливими освітніми потребами (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Інклюзивно-ресурсний центр – це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших навчальних закладах, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти.

Принципи діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей; дотримання найкращих інтересів дитини; недопущення дискримінації та порушення прав дитини на конфіденційність; доступність освітніх послуг з раннього віку; міжвідомча співпраця.

До інклюзивно-ресурсних центрів можуть звернутись батьки, які відчують занепокоєння щодо розвитку дитини віком від 2 до 18 років, незалежно від наявності в дитини інвалідності чи встановленого діагнозу. Комплексна психолого-педагогічна оцінка та інші послуги інклюзивно-ресурсного центру можуть надаватись тільки на підставі заяви батьків. Жодна послуга інклюзивно-ресурсного центру не може бути надана у примусовому порядку чи за зверненням третіх осіб (учителів, вихователів).

Напрями роботи інклюзивно-ресурсних центрів: проводять комплексну оцінку з метою визначення особливих освітніх потреб дитини; розробляють рекомендації щодо освітньої програми для дитини з особливими освітніми потребами; надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги; педагогічні працівники інклюзивно-ресурсних центрів беруть участь у роботі команд психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у школах і дитсадках; проводять моніторинг динаміки розвитку дитини не рідше, ніж двічі на рік; надають консультації та методичну допомогу вчителям і вихователям з питань організації інклюзивного навчання; консультують батьків або законних представників дітей з особливими освітніми

потребами стосовно зарахування до закладів освіти; надають психологічну допомогу, проводять бесіди з батьками (законними представниками) дітей з особливими освітніми потребами.

«У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) додатковими завданнями інклюзивно-ресурсного центру є: проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами, які вимушені змінити своє місце проживання (перебування) та: зараховані в інклюзивні класи (групи) закладів освіти і не отримують додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг за місцем навчання; здобувають освіту з використанням технологій дистанційного навчання, але не отримують корекційно-розвиткових або психолого-педагогічних послуг за місцем навчання внаслідок особливостей психофізичного розвитку; надання інформації батькам (іншим законним представникам) особи з особливими освітніми потребами, які переїхали на тимчасове місце проживання в межах України, про заклади освіти, в яких можна продовжити здобуття освіти та можливість отримання психологічної, соціальної та іншої допомоги» (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Причини звернення до інклюзивно-ресурсного центру: дитина почала пізніше гуліти, тримати голівку, тягнутися до іграшок, хапати їх, захлинається при смоктанні, із запізненням навчилася сидіти, повзати і ходити; до трьох років у дитини не з'явилося мовлення, вона спілкується за допомогою жестів та окремих складів; з іграшками і до цього часу гратися не може, лише на короткий термін дитину може привабити чужа або нова іграшка; дитина неуважна, казки не слухає, не розуміє їх змісту, погано запам'ятовує вірші; у поведінці дитини є моменти, які Вас хвилюють: малюк дуже рухливий, неслухняний або, навпаки, млявий, повільний, у нього повсякчас змінюється настрій; ви бачите ці вади, але у Вас десь жевріє надія, що дитина переросте і буде такою, як і всі; у дитини є труднощі в засвоєнні освітньої програми чи навчальних предметів; педагоги скаржаться, що у дитини є труднощі в навчанні, конфлікти в класі, агресивність; дитина часто відчуває себе втомленою, не бажає вчитись, виконувати домашні завдання, відвідувати школу; дитина, на

Ваш погляд, надто рухлива, або, навпаки, довго думає, гірше інших навчається, погано говорить (Інклюзивно-ресурсні центри, 2021).

Спеціалісти які можуть надавати послуги в інклюзивно-ресурсних центрах

Психолого-педагогічні послуги – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями.

На посади педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру призначаються особи, які є громадянами України, вільно володіють державною мовою, мають вищу педагогічну (психологічну) освіту ступеня магістра (спеціаліста) за спеціальностями «Спеціальна освіта» (для осіб, які здобували вищу освіту до набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України, 2015), за спеціальностями «Дефектологія», «Корекційна освіта» (за нозологіями) або «Психологія» («Практична психологія»), стаж педагогічної та/або науково-педагогічної роботи не менш як два роки, у порядку, встановленому трудовим законодавством.

Посади спеціалістів, які можуть надавати послуги в інклюзивно-ресурсних центрах

Практичний психолог – фахівець, який надає психологічну допомогу, розуміє закономірності роботи психіки з урахуванням вікових особливостей дитини. Практичний психолог інклюзивно-ресурсних центрів: проводить оцінку когнітивної сфери (визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприймання, пам'ять, мислення, уява, увага); проводить оцінку емоційно-вольової сфери; розробляє рекомендації щодо корекції виявлених труднощів; проводить корекційно-розвиткову роботу; надає консультації батькам та педагогам.

Психолог у своєму арсеналі має безліч спеціальних методик, спрямованих на корекцію тих чи інших психологічних проблем дитини. У своїй роботі психолог застосовує методи арттерапії, ігрову, пісочну терапію, методи виховної бесіди, формат активного

діалогу. Заняття можуть бути індивідуальними та груповими, залежно від того, що потрібно дитині на певному етапі розвитку. Робота з дітьми проходить у невимушеній та ігровій формі.

Учитель-дефектолог (олігофренопедагог) – корекційний педагог, який працює з дітьми дошкільного та шкільного віку, що мають затримку психічного розвитку, інтелектуальні порушення, дитячий церебральний параліч, а також складну структуру дефекту (наявність декількох порушень у розвитку одночасно). Основний напрям роботи – це навчання і виховання осіб з інтелектуальними порушеннями.

Основні напрями корекційної роботи учителя-дефектолога: сенсорний розвиток; формування уявлень про оточуючий світ; формування навичок орієнтування у просторі і часі; гігієна та самообслуговування; навчання гри та ігрокорекція; формування елементарних математичних уявлень – для дітей дошкільного віку; логіко-математичний розвиток – для дітей шкільного віку; соціальне та побутове орієнтування.

Учитель-реабітолог – фахівець, який працює з дітьми, які мають порушення опорно-рухового апарату.

Учитель-реабітолог інклюзивно-ресурсного центру: проводить оцінку фізичного розвитку дитини, визначає рівень її загального розвитку, розвитку дрібної моторики, способу пересування; визначає рівень фізичної підготовленості дитини; здійснює корекційну роботу; взаємодіє з батьками та педагогічними працівниками щодо систематичного проведення реабілітаційних заходів (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр від 29 квітня 2022 року: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Перелік документів, необхідних для проведення комплексної оцінки

Перелік документів, необхідних для проведення комплексної оцінки: документів, що посвідчують особу батьків (одного з батьків) або законних представників; свідоцтво про народження дитини; індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (у разі інвалідності); форма первинної облікової документації № 112/0 «Історія розвитку дитини», затвердженої Міністерством охорони здоров'я України, у разі потреби – довідка від психіатра; психолого-педагогічна характеристика дитини із зазначенням динаміки та якості засвоєння знань під час навчання, підготовлена відповідним педагогічним працівником та

затверджена керівником відповідного закладу освіти; висновок відповідних фахівців щодо результатів надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг із зазначенням динаміки розвитку дитини згідно з індивідуальною програмою розвитку (Інклюзивно-ресурсні центри, 2021).

Комплексна оцінка розвитку дитини

Комплексна оцінка, у тому числі повторна, проводиться: за письмовим зверненням (заявою) до інклюзивно-ресурсного центру батьків (одного з батьків) або інших законних представників особи з особливими освітніми потребами, особи, яка подала заяву відповідно до частини четвертої статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яка досягла 14 років (за погодженням із батьками, іншими законними представниками), органів опіки та піклування (для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування (у разі не призначення законного представника у відповідному до законодавства порядку), повнолітньої особи (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України, 2015).

«У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) можуть надаватися копії документів, що посвідчують особу дитини, особу батьків (інших законних представників) дитини, повнолітньої особи, свідоцтва про народження дитини або пред'являтися документи з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія)».

Ще однією необхідною складовою в сучасний період є: «У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для дітей, які переїхали на тимчасове місце проживання, комплексна оцінка проводиться протягом тижня з моменту подання звернення (заяви)» (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Комплексна оцінка проводиться фахівцями інклюзивно-ресурсного центру індивідуально за такими напрямками: оцінка фізичного розвитку дитини / визначення рівня її загального розвитку, відповідності віковим нормам, розвитку дрібної моторики, способу пересування тощо. Таку оцінку проводить вчитель-реабілітолог; оцінка мовленнєвого розвитку дитини / визначення рівня розвитку та використання вербальної/невербальної мови, наявності мовленнєвого порушення та його структури. Таку

оцінку проводить вчитель-логопед; оцінка когнітивної сфери дитини / визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага. Таку оцінку проводить практичний психолог; оцінка емоційно-вольової сфери дитини / виявлення її здатності до вольового зусилля, схильностей до проявів девіантної поведінки та її причин. Таку оцінку проводить практичний психолог; оцінка освітньої діяльності дитини / визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку. Таку оцінку проводить вчитель-дефектолог (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Щоб пройти комплексну оцінку розвитку дитини в інклюзивно-ресурсному центрі треба подати заявку на відвідування інклюзивно-ресурсного центру та отримати запрошення на консультацію можна онлайн за допомогою порталу <https://ircenter.gov.ua>. На цьому порталі можна обрати найближчий інклюзивно-ресурсний центр, зареєструватись і прийти на прийом у призначений час без черг та очікування.

Повторна комплексна оцінка фахівцями інклюзивно-ресурсного центру проводиться у разі: переходу дитини з особливими освітніми потребами з дитячого садка до школи; переходу дитини зі спеціального закладу освіти до інклюзивної форми навчання; рекомендації команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами щодо наявності успіхів або труднощів у засвоєнні дитиною освітньої програми (Що таке інклюзивно-ресурсний центр, 2021).

Результати комплексної оцінки оформлюються в електронному вигляді, зберігаються в інклюзивно-ресурсному центрі та надаються батькам (одному з батьків) або законним представникам дитини за письмовим зверненням.

Інформація про результати комплексної оцінки є конфіденційною. Обробка та захист персональних даних дітей в інклюзивно-ресурсному центрі здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних».

Узагальнення результатів комплексної оцінки здійснюється на засіданні фахівців інклюзивно-ресурсного центру, які її проводили, в якому мають право брати участь батьки (один з батьків) або законні представники дитини з особливими освітніми потребами.

За результатами засідання складається висновок про комплексну оцінку, в якому зазначаються загальні дані про дитину з особливими освітніми потребами, її сім'ю (батьків (одного з батьків) або законних представників, братів, сестер), умови виховання в сім'ї, стан здоров'я дитини, заклад освіти, де навчається дитина, напрями проведення комплексної оцінки, загальні висновки, рекомендації, прізвище, ім'я,

Інклюзивно-ресурсний центр проводить комплексну оцінку не пізніше ніж протягом місяця з моменту подання письмової заяви батьків (одного з батьків) або законних представників дитини та/або її особистої заяви (для дітей віком від 16 до 18 років) щодо проведення комплексної оцінки, а також надання письмової згоди на обробку персональних даних дитини.

У разі коли дитина з особливими освітніми потребами здобуває дошкільну або загальну середню освіту, до заяви можуть додаватися:

- психолого-педагогічна характеристика дитини із зазначенням динаміки та якості засвоєння знань під час навчання, підготовлена відповідним педагогічним працівником та затверджена керівником відповідного закладу освіти;

- зошити з рідної мови, математики, результати навчальних досягнень (для дітей, які здобувають загальну середню освіту), малюнки;

- документи щодо додаткових обстежень дитини.

У разі коли дитині з особливими освітніми потребами вже надавались психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги, до інклюзивно-ресурсного центру подаються: попередні рекомендації щодо проведення комплексної оцінки; висновок відповідних фахівців щодо результатів надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг із зазначенням динаміки розвитку дитини згідно з індивідуальною програмою розвитку.

Інклюзивно-ресурсні центри можуть проводити комплексну оцінку за місцем навчання та/або проживання (перебування) дитини. Графік проведення комплексної оцінки обов'язково погоджується з керівником відповідного закладу освіти, закладу охорони здоров'я та батьками (одним з батьків) або законними представниками дитини за два тижні до початку її проведення.

Під час проведення комплексної оцінки фахівці інклюзивно-ресурсного центру повинні створити атмосферу довіри та доброзичливості, враховувати фізичний та емоційний стан

дитини, індивідуальні особливості її розвитку, вік, місце проживання, мову спілкування.

Участь батьків (одного з батьків) або законних представників дитини у проведенні комплексної оцінки є обов'язковою.

Фахівці інклюзивно-ресурсного центру зобов'язані ознайомити батьків (одного з батьків) або законних представників дитини з особливими освітніми потребами з висновком про комплексну оцінку, умовами навчання та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг у закладах освіти (у разі здобуття дитиною дошкільної чи загальної середньої освіти).

Комплексна оцінка з підготовкою відповідного висновку проводиться протягом 10 робочих днів.

Висновок про комплексну оцінку надається батькам (одному з батьків) або законним представникам дитини з особливими освітніми потребами, за заявою яких (якого) її проведено, у двох примірниках, один з яких подається батьками (законними представниками) дитини до закладу освіти.

Висновок про комплексну оцінку реєструється у відповідному журналі та зберігається в електронному вигляді в інклюзивно-ресурсному центрі (сканована копія такого висновку).

У разі встановлення фахівцями інклюзивно-ресурсного центру наявності у дитини особливих освітніх потреб висновок про комплексну оцінку є підставою для складення для неї індивідуальної програми розвитку та надання їй психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Комплексна оцінка може проводитися перед зарахуванням дитини з особливими освітніми потребами до закладу дошкільної або загальної середньої освіти. З метою створення у такому закладі умов для навчання дитини її батьки (один з батьків) або законні представники звертаються до інклюзивно-ресурсного центру за шість місяців до початку навчального року.

Перед проведенням комплексної оцінки батьки (один з батьків) або законні представники дитини можуть звернутися до закладу освіти, який вони обрали, для зарахування дитини.

Повторна комплексна оцінка фахівцями інклюзивно-ресурсного центру проводиться у разі: переходу дитини з особливими освітніми потребами з закладу дошкільної освіти в заклад загальної середньої освіти; переведення дитини із спеціального закладу дошкільної освіти, спеціального закладу загальної середньої

освіти, закладу загальної середньої освіти до інклюзивної (спеціальної) групи закладу дошкільної освіти або інклюзивного (спеціального) класу закладу загальної середньої освіти; надання рекомендації команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти, психолого-педагогічної комісії спеціального закладу загальної середньої освіти щодо наявності успіхів або труднощів у засвоєнні дитиною освітньої програми.

У разі коли батьки (один з батьків) або законні представники дитини з особливими освітніми потребами не погоджуються з висновком про комплексну оцінку, вони можуть звернутися до відповідного структурного підрозділу з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою для проведення повторної комплексної оцінки республіканським, обласним, мм. Києва та Севастополя психолого-педагогічним консилиумом.

Протягом 10 робочих днів з дати звернення батьків (одного з батьків) або законних представників відповідний структурний підрозділ з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою зобов'язаний організувати проведення повторної комплексної оцінки дитини з особливими освітніми потребами за місцем її проживання (перебування)/навчання чи в іншому місці за попереднім погодженням з батьками (одним з батьків) або законними представниками.

Повторна комплексна оцінка може проводитися за всіма або окремими напрямками залежно від освітніх потреб дитини з особливими освітніми потребами та наявної інформації про її розвиток.

За результатами повторної комплексної оцінки складається висновок про повторну комплексну оцінку, що є основою для розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами та надання їй психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Для нашого дослідження правових основ організації діяльності інклюзивно-ресурсних центрів важливо наголосити на вагомості рекомендацій, що висвітлено в Положенні про інклюзивно-ресурсний центр (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022). Рекомендації для: асистента вчителя (вихователя); для вчителів (вихователів/викладачів; практичного психолога;

вчителя-логопеда; вчителя-реабілітолога; асистента вчителя-вихователя; для батьків або законних представників; потреба в асистенті учня, супроводі під час інклюзивного навчання; консультація лікаря; консультація фахівця із соціальної роботи; рекомендації щодо створення безбар'єрного середовища в закладі освіти (Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України, 2022).

Характеристика інклюзивно-ресурсного центру

Інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Міністерство освіти і науки України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. Методичне та аналітичне забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів здійснюють ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти.

У своїй діяльності інклюзивно-ресурсний центр керується Конституцією України, Конвенцією про права осіб з інвалідністю, Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», іншими актами законодавства.

Інклюзивно-ресурсний центр провадить діяльність з урахуванням таких принципів, як повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей, дотримання найкращих інтересів дитини, недопущення дискримінації та порушення прав дитини, конфіденційність, доступність освітніх послуг з раннього віку, міжвідомча співпраця.

Засновниками інклюзивно-ресурсних центрів є представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні, міські, районні у містах (у разі їх утворення) ради.

Інклюзивно-ресурсний центр є юридичною особою.

Інклюзивно-ресурсний центр має рахунки в органах Казначейства, самотійний баланс, бланк із своїм найменуванням.

Засновник розробляє та затверджує установчі документи інклюзивно-ресурсного центру відповідно до вимог законодавства.

Інклюзивно-ресурсні центри утворюються з розрахунку *один* інклюзивно-ресурсний центр *не більш як на 7 тис. дітей*, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району), та *не більш як на 12 тис. дітей*, які проживають у місті (районі міста).

У разі коли кількість дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району) або у місті (районі міста), перевищує відповідно 7 тис. та 12 тис., інклюзивно-ресурсний центр додатково залучає необхідних фахівців з урахуванням виявлених дітей відповідної нозології, які потребують психолого-педагогічного супроводу та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

У своїй діяльності інклюзивно-ресурсний центр підпорядковується засновнику. Структурні підрозділи з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій здійснюють координацію діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, контроль за дотриманням ними актів законодавства.

Інклюзивно-ресурсні центри повинні мати приміщення, пристосовані для дітей з особливими освітніми потребами відповідно до вимог законодавства, у тому числі державних санітарних норм і правил та державних будівельних норм.

Загальна площа інклюзивно-ресурсних центрів, які розміщуються у приміщеннях закладів загальної середньої освіти, становить не менше ніж 50 кв. метрів. У таких приміщеннях облаштовуються кабінет вчителів-дефектологів, кабінет логопеда, кабінет практичних психологів, кабінет фахівців інклюзивно-ресурсного центру, кабінет директора.

Інклюзивно-ресурсні центри, які розміщуються в окремих приміщеннях, облаштовуються приймальнею, кабінетами: логопеда, сурдопедагога, тифлопедагога, олігофренопедагога, практичних психологів, фахівців інклюзивно-ресурсного центру, директора, а також ресурсною кімнатою та залом для занять з лікувальної фізкультури.

Інклюзивно-ресурсний центр надає послуги дітям з особливими освітніми потребами, які проживають (навчаються) у відповідній об'єднаній територіальній громаді (районі), місті (районі міста), за умови подання відповідних документів. У разі

відсутності інклюзивно-ресурсного центру у відповідній об'єднаній територіальній громаді (районі), місті (районі міста) за місцем проживання (навчання) дитини батьки (один з батьків) або законні представники мають право звернутися до найближчого інклюзивно-ресурсного центру.

У разі обслуговування дітей з особливими освітніми потребами з інших адміністративно-територіальних одиниць або об'єднаних територіальних громад інклюзивно-ресурсний центр не пізніше 15 числа наступного місяця з дня звернення за допомогою чи супроводженням інформує про них засновника та відповідний структурний підрозділ з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою.

Завдання інклюзивно-ресурсного центру

Основними завданнями інклюзивно-ресурсного центру є:

1) проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, в тому числі коефіцієнта її інтелекту (здійснюється практичними психологами інклюзивно-ресурсного центру), розроблення рекомендацій щодо освітньої програми, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до потенційних можливостей дитини;

2) надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти (не відвідують заклади освіти) та не отримують відповідної допомоги;

3) участь педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру в командах психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти, а також психолого-педагогічних комісіях спеціальних закладів загальної середньої освіти з метою моніторингу динаміки розвитку дитини не рідше, ніж двічі на рік;

4) ведення реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсному центрі, за згодою їх батьків (одного з батьків) або законних представників на обробку персональних даних неповнолітньої дитини;

5) ведення реєстру закладів освіти, а також реєстру фахівців, які надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги дітям з особливими освітніми потребами за їх згодою;

6) надання консультацій та взаємодія з педагогічними працівниками закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, з питань організації інклюзивного навчання;

7) надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, батькам або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами щодо особливостей організації надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг таким дітям;

8) консультування батьків або законних представників дітей з особливими освітніми потребами стосовно мережі закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, інших закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, та зарахування до цих закладів;

9) надання консультативної та психологічної допомоги, проведення бесід з батьками (законними представниками) дітей з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей;

10) моніторинг динаміки розвитку дітей з особливими освітніми потребами шляхом взаємодії з їх батьками (законними представниками) та закладами освіти, в яких вони навчаються;

11) організація інформаційно-просвітницької діяльності шляхом проведення конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, тренінгів, майстер-класів з питань надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами;

12) взаємодія з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, закладами охорони здоров'я, закладами (установами) соціального захисту населення, службами у справах дітей, громадськими організаціями щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами починаючи з раннього віку в разі потреби із залученням відповідних спеціалістів;

13) підготовка звітної інформації про результати діяльності інклюзивно-ресурсного центру для засновника, відповідного

структурного підрозділу з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою, а також аналітичної інформації для відповідного центру підтримки інклюзивної освіти.

Структурні підрозділи з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою подають щороку до 5 вересня МОН зведену інформацію про діяльність інклюзивно-ресурсного центру.

З метою якісного виконання покладених завдань *інклюзивно-ресурсний центр зобов'язаний*: у разі виявлення складних життєвих обставин та/або ризику для життя і здоров'я дитини невідкладно інформувати службу у справах дітей за місцем проживання дитини, територіальний підрозділ Національної поліції; вносити засновнику, відповідному структурному підрозділу з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою та центру підтримки інклюзивної освіти пропозиції щодо удосконалення діяльності інклюзивно-ресурсного центру; залучати у разі потреби додаткових фахівців, у тому числі медичних працівників, працівників соціальних служб, фахівців інших інклюзивно-ресурсних центрів, працівників закладів дошкільної освіти (садків) компенсуючого типу, спеціальних закладів загальної середньої освіти та навчально-реабілітаційних центрів.

Маємо також розглянути порядок та умови, що визначають механізм надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами. «Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які визначаються рішенням відповідної місцевої ради про такий бюджет згідно із законодавством. Субвенція спрямовується на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в закладах дошкільної освіти (крім закладів дошкільної освіти (ясел-садків) компенсуючого типу, будинків дитини, закладів дошкільної освіти (дитячих будинків інтернатного типу), закладах загальної середньої освіти (крім спеціальних шкіл, санаторних шкіл, навчально-реабілітаційних центрів), закладах професійної (професійно-технічної) освіти державної та комунальної власності, а саме дітям сліпим та із зниженим зором, глухим та із зниженим слухом, з тяжкими

порушеннями мовлення, із затримкою психічного розвитку, з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушенням інтелектуального розвитку, із складними порушеннями розвитку (у тому числі з розладами аутичного спектру), (Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України, 2021).

Законодавець визначає за які видатки здійснюється оплата за рахунок субвенції: проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг), що визначені індивідуальною програмою розвитку, особам з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів дошкільної та загальної середньої освіти, а також особам з особливими освітніми потребами, які у закладах професійної (професійно-технічної) освіти одночасно з набуттям кваліфікацій професійної (професійно-технічної) освіти здобувають загальну середню освіту; придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму, для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти. На придбання таких засобів для осіб з особливими освітніми потребами, які зазначені в абзаці другому цього пункту, використовується не більш як 35 відсотків загального обсягу субвенції. За наявності у закладі декількох осіб з особливими освітніми потребами з однаковими порушеннями у разі потреби можлива закупівля спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку для спільного користування. Типовий перелік спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку для осіб з особливими освітніми потребами затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

У разі необхідності закупівлі малоцінних необоротних матеріальних активів під час придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку для осіб з особливими освітніми потребами та методичного, навчального, програмного забезпечення, предметів, матеріалів і обладнання для оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів кошти, визначені розподілом субвенції як видатки розвитку, можуть спрямовуватися на видатки споживання.

Казначейство перераховує щомісяця до 10 числа субвенцію на рахунки обласних бюджетів та бюджету м. Києва, відкриті в

органах Казначейства, згідно з розписом державного бюджету. Перерахування субвенції здійснюється відповідно до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2010 р. № 1132 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 96, ст. 3399). (Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України, 2010).

Облдержадміністрації здійснюють розподіл субвенції між обласним бюджетом, бюджетами територіальних громад пропорційно кількості осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту у відповідних закладах освіти.

Розглянемо також як здійснюється оплата праці фахівців інклюзивно-ресурсних центрів на сучасному етапі. «Оплата праці зазначених фахівців за проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) здійснюється за ставками погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять у розмірах, передбачених для доцента або кандидата наук, які проводять навчальні заняття з учнями шкіл, установленими в додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» (Офіційний вісник України, 2002 р., № 36, ст. 1699; 2005 р., № 40, ст. 2544), підвищеними на 20 відсотків за роботу з особами з особливими освітніми потребами (Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України, 2002; Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України, 2021).

Залишки субвенції на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції.

Щодо залишків субвенції. «Залишки субвенції дозволяється спрямовувати на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/ вивезення/

переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану» (Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України, 2021).

Висновки

1. Інклюзивно-ресурсний центр – це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти. 2. Комплексна оцінка розвитку дитини проводиться фахівцями інклюзивно-ресурсного центру індивідуально за такими напрямками: оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка освітньої діяльності дитини. 3. Інклюзивно-ресурсний центр є юридичною особою. 4. Законодавство визначає основні завдання інклюзивно-ресурсного центру: проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини; надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти; участь педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру в командах психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти; ведення реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсному центрі та інші. 5. Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. 6. Оплата праці фахівців інклюзивно-ресурсних центрів здійснюється на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці

працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо детальне вивчення правових засад організації діяльності ресурсних кімнат в закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Грищенко С., Єфремова О., Грищенко О. Створення ресурсних кімнат в закладах освіти: організаційні та правові засади: збірник матеріалів *Міжнародної наукової конференції «XIII Сіверянські соціально-психологічні читання»*. 25 листопада 2022 року. Чернігів: НУЧК, 2023. С. 46–54.

2. Hryshchenko S., Yefremova O., Hryshchenko O. Legal basis inclusive education in Ukraine. *Jurnalul Juridic National*. Moldova. № 6. 2019. Pp. 12–15.

3. Інклюзивно-ресурсні центри. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> (дата звернення 12.11.2022).

4. Конвенція про права осіб з інвалідністю. 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_g71 (дата звернення 10.11.2022).

5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 12.11.2022).

6. Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 617 від 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (дата звернення 12.11.2022).

7. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2010 р. № 1132. *Офіційний вісник України*, 2010 р., № 96, ст. 3399.

8. Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 року. № 493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493-2022> (дата звернення 12.11.2022).

9. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 і від 12 липня 2017 р. № 545: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року. № 983. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-23-kvitnya-2003-r-585-i-vid-12-lipnya-2017-r-545-i211020-983> (дата звернення 12.11.2022).

10. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 1, ст. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14> (дата звернення 12.11.2022).

11. Про дошкільну освіту: Закон України. № 2704-VIII від 25.04.2019, *ВВР*, 2019, № 21, ст. 81.

12. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII поточна редакція – Редакція від 29.10.2022, *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 1, ст. 1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення 12.11.2022).

13. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 *Офіційний вісник України*, 2015 р., № 38, ст. 1147.

14. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.11.2022).

15. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України № 88 від 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/88-2017-п> (дата звернення 12.11.2022).

16. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 1999 року № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 20–21, ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 11.11.2022).

17. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери. *Офіційний вісник України*, 2002 р., № 36, ст. 1699; 2005 р., № 40, ст. 2544.

18. Про освіту: Закон України. 2017. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 04.11.2022).

19. Про охорону дитинства: Закон України. № 2745-VIII від 06.06.2019, *ВВР*, 2019, № 30, ст. 119.

20. Про повну загальну середню освіту: Закон України. № 2462-VIII від 19.06.2018, *ВВР*, 2018, № 39, ст. 285.

21. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України. № 2740-VIII від 06.06.2019, *ВВР*, 2019, № 28, ст. 116.

22. Що таке інклюзивно – ресурсний центр. 2021. URL: <https://svalyavska-gromada.gov.ua/news/1617340894/> (дата звернення 12.11.2022).

23. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році: Лист МОН України від 06.09.2022 № 1/10258-22.

References

1. Hryshchenko, S., Yefremova, O., Hryshchenko, O. (2022). Stvorennia resursnykh kimnat v zakladakh osvity: orhanizatsiini ta pravovi zasady: [Creation of resource rooms in educational institutions: organizational and legal principles]: zbirnyk materialiv [collection of materials] *Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «XIII Siverianski sotsialno-psykholohichni chytannia»*. 25 lystopada 2022 roku. Chernihiv: NUChK [in Ukrainian].
2. Hryshchenko, S., Yefremova, O., Hryshchenko, O. (2019). Legal basis inclusive education in Ukraine. *Jurnalul Juridic National, Moldova*, № 6, pp. 12–15 [in Moldova].
3. Inkliuzyvno-resursni tsentry. [Inclusive resource centers]. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> (data zvernennia 10.11.2022) [in Ukrainian].
4. Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu. [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. (2006). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_g71 (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy. [Constitution of Ukraine]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Information of the Supreme Council of Ukraine*, 1996, № 30, st. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].
6. Polozhennia pro resursnyi tsentr pidtrymky inkliuzyvnoi osvity: [Regulations on the resource center for support of inclusive education]: (2018) Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] № 617 vid 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].
7. Poriadok pererakhuvannia mizhbiudzhethnykh transfertiv: [Procedure for enumeration of interbudgetary transfers] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 15 hrudnia 2010 r. № 1132. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 2010 r., № 96, st. 3399 [in Ukrainian].
8. Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro inkliuzyvno-resursnyi tsentr: [On making changes to the Regulations on the inclusive resource center]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 29 kvitnia 2022 roku. № 493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493-2022> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].
9. Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 kvitnia 2003 roku № 585 i vid 12 lypnia 2017 roku № 545 (2020): [On amendments to the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 23, 2003 No. 585 and dated July 12, 2017 No. 545]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 zhovtnia 2020 roku. [Resolution of the Cabinet of

Ministers of Ukraine]. № 983. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennya-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-23-kvitnya-2003-r-585-i-vid-12-lipnya-2017-r-545-i-211020-983> (data zvernennia 12.11.2022) [in Ukrainian].

10. Pro derzhavnu sotsialnu dopomohu invalidam z dytynstva ta ditiam-invalidam (2001): [About state social assistance to disabled children from childhood and disabled children]: Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 1, st. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].

11. Pro doshkilnu osvitu (2001): [About preschool education]: Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2001, № 49, st. 259, st. 27 [in Ukrainian].

12. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons]: (2014) Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 20.10.2014 № 1706-VII potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 29.10.2022, *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2015, № 1, st.1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].

13. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity: [On approval of the list of fields of knowledge and specialties for which higher education applicants are trained]: (2015) Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 29 kvitnia 2015 r. № 266 *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2015 r., № 38, st. 1147 [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity (2021): [On the approval of the Procedure for the organization of inclusive education in institutions of general secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 15.09.2021 r. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia subventsii z derzhavnogo biudzhetu mistsevym biudzhetam na nadannia derzhavnoi pidtrymky osobam z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: [On the approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for providing state support to persons with special educational needs]: (2021) Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution

of the Cabinet of Ministers of Ukraine] № 88 vid 2021 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua › 88-2017-p> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

16. Pro mistsevi derzhavni administratsii: [About local state administrations]: (1999) Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 1999 roku № 586-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1999, № 20–21, st. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

17. Pro oplatu pratsi pratsivnykiv na osnovi Yedynoi taryfnoi sitky rozriadiv i koefitsientiv z opłaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii okremykh haluzei biudzhetnoi sfery. [On the remuneration of employees based on the Unified tariff grid of grades and coefficients for the remuneration of employees of institutions, establishments and organizations of certain branches of the budget sphere]. (2002). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2002 r., № 36, st. 1699; 2005 r., № 40, st. 2544 [in Ukrainian].

18. Pro osvitu (2017): [About education] Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. 2017. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2017, № 38–39, st. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].

19. Pro okhoronu dytynstva: [About the protection of childhood]: (2019) Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. № 2745-VIII vid 06.06.2019, VVR, 2019, № 30, st. 119 (data zvernennia 04.11.2022) [in Ukrainian].

20. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: [About complete general secondary education] (2018): Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine]. № 2462-VIII vid 19.06.2018, VVR, 2018, № 39, st. 285 [in Ukrainian].

21. Pro reabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini: [About the rehabilitation of persons with disabilities in Ukraine] Zakon Ukrainy. [Law of Ukraine], № 2740-VIII vid 06.06.2019, VVR, 2019, № 28, st. 116 [in Ukrainian].

22. Shcho take inkluzyvno – resursnyi tsentr. [What is an inclusive resource center]. (2021). URL: <https://svalyavska-gromada.gov.ua/news/1617340894/> (data zvernennia 20.11.2022) [in Ukrainian].

23. Shchodo orhanizatsii navchannia osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2022/2023 navchalnomu rotsi (2022): [Regarding the organization of education of persons with special educational needs in institutions of general secondary education in the 2022/2023 academic year]: Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 06.09.2022 № 1/10258-22 [in Ukrainian].